УДК 328-32

ІДЕОЕТНІЧНИЙ ХАРАКТЕР КОГНІТИВНОЇ СЛОВОТВІРНОЇ МЕТОНІМІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ПОХІДНИХ ІМЕННИКІВ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Капранов О.П., аспірант, викладач

Київський національний лінгвістичний університет

Предметом даної публікації є з'ясування ідеоетнічного характеру відношень концептуальної суміжності, відображених у похідному іменнику сучасної німецької мови.

Ключові слова: когнітивна словотвірна метонімія, концептуальна суміжність, похідне слово, ідеоетнічний характер концептуальної картини світу німецькомовної спільноти.

Капранов А.П. ИДЕОЭТНИЧЕСКИЙ ХАРАКТЕР КОГНИТИВНОЙ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ МЕТОНИМИИ (на материале производных существительных современного немецкого языка) / Киевский национальный лингвистический университет, Украина

В статье рассматривается идеоэтнический характер отношений концептуальной смежности, отображенных в производном существительном современного немецкого языка.

Ключевые слова: когнитивная словообразовательная метонимия, концептуальная смежность, производное слово, идеоэтнический характер "немецкой" концептуальной картины мира.

Kapranov A.P. IDEOETHNIC PECULIARITIES OF COGNITIVE DERIVATIONAL METONYMY (based on the German noun derivates) / Kyiv National Linguistic University, Ukraine

The present article is an attempt to view cognitive derivational metonymy in the framework of the German ethnic and cultural parameters. It is argued that some conceptual metonymic transfers reflect the Weltanschauung of the German speaking community.

Key words: cognitive derivational metonymy, conceptual contiguity, derivate, ideoethnic peculiarities of the German Weltanschauung.

У когнітивній мовознавчій парадигмі метонімія вважається концептуальним явищем, пов'язаним із ментальною обробкою, перетворенням та класифікацією певних інформаційних структур на основі суміжності останніх, у яких зафіксовані результати когніції [1:173; 2:8; 3:59; 4:150]. Ми виходимо з розуміння метонімії як феномена, котрий має загально мовний та концептуальний характер:

- метонімія – це важливий механізм когніції, за допомогою якого людина розуміє абстрактні поняття й розмірковує про них;
- метонімія ґрунтується на сенсомоторному та соціокультурному досвіді людини;
- система загальноприйнятих концептуальних метонімічних переносів на зразок *частина – ціле, засіб – виробник* і т.д. є автоматичною й вживається мовцем без помітних зусиль згідно з принципом конвенціоналізованої згоди, котра функціонує у певній мовній спільноті.

Ми вважаємо, що концептуальна метонімія здатна маніфестуватися у мові за посередництвом словотвірних засобів, що дає нам підстави вести мову про концептуальну словотвірну метонімію. Концептуальна словотвірна метонімія відображає широкий загал взаємодіючих факторів – морфолого-синтаксичних, фонетичних, семантичних, лексичних та концептуальних, проявляючись у похідному, у якому виникає мовне оформлення різноманітних відношень суміжності, що їх встановлює свідомість людини між концептуальними категоріями предметності, дії, ознаки, стану, кількості, походження, належності тощо. Їх взаємодія охоплює як мовні, так і когнітивні рівні, при перехрещенні яких утворюється новий зріз мовної та концептуальної дійсності, відображений у похідному слові, під яким у когнітивній парадигмі розуміють бінарне утворення, зміст якого на концептуальному рівні не є ідентичним сумі його складових частин, а компонентна структура відображає акти концептуалізації.

Похідне слово в когнітивній словотвірній метонімії розглядається нами яке складова "клітинка" широкого спектру дії когніції, що є багатоаспектним процесом, який відображає підсумки мовної, когнітивної та номінативної діяльності людини. Ми припускаємо, що похідне слово як вторинна одиниця номінації здатна віддзеркалювати метонімічні транспозиції між суміжними категоріями, концептами, семантичними примітивами чи фреймами.

Ми схильні вбачати в когнітивній словотвірній метонімії віртуальне "перехрестя", де зустрічаються та взаємодіють словотвірні, когнітивні, номінативні та етнокультурні процеси, у основі яких лежать

концептуальні механізми суміжності між концептами, семантичними примітивами чи фреймами, котрі виникають у межах базової концептуальної сфери (БКС). Механізми концептуальної суміжності відображають як об'єкти фізичного світу, так і ментальні одиниці, спричиняючи концептуальні метонімічні транспозиції. Метонімічні транспозиції між суміжними концептуальними одиницями – концептами, семантичними примітивами, фреймами – дають можливість, до певної міри, проникнути у ментальний світ мовця, встановити значимість результату транспозиції на основі суміжності для концептуальної картини світу[5:168].

Як засіб проникнення в ментальний світ німецькомовної спільноти ми обрали дослідження похідних іменників – словотвірних метонімів, утворених за суфіксальними моделями іменникового словотвору сучасної німецької мови, у котрих опосередковано віддзеркалюються концептуальні метонімічні транспозиції, що мають етнокультурний характер.

Словотвірний метонім у якості обробленої мовою пізнавальної структури входить до цілісної системи знань – мовної картини світу, яка локалізується у свідомості людини, уможливлюючи орієнтацію у навколишньому середовищі, впливаючи на поведінку людини і шляхи концептуалізації людиною середовища. Словотвірний метонім є одним із джерел з'ясування способу структурування ментального та фізичного світів, категоризації та пізнання як мовної, так і концептуальної картини світу, специфічної для німецькомовної спільноти. У словотвірному метонімі ми вбачаємо віддзеркалення концептуального механізму метонімії як ономасіологічного та семасіологічного стимулу деривації, що базується на відношеннях конфігурацій між суміжними семантичними примітивами, концептами, слотами, фреймами у межах базової концептуальної сфери, котрі знаходять відображення у мові за допомогою словотвірних засобів.

Відношення концептуальної суміжності, імпліцитно присутні у словотвірному метонімі, позначені етнокультурними особливостями конкретної мовної спільноти. Німецькомовні етнокультурні особливості ми проілюструємо концептуальними метонімічними переносами

1. "з одиничного на сукупне";
2. "з прототипової дії тварини на назву тварини";
3. "з виділеної дії, що характеризує особу, на назву особи";
4. "з діяльності на інструмент діяльності";
5. "з діяльності людини на приміщення, де протікає діяльність".

1. Концептуальний метонімічний переніс **"з одиничного на сукупне"** є одним із базових у когнітивному апараті людини, оскільки реалізує у мові опозицію концептів *одиничне :: сукупне*. Гетерогенний семантико-концептуальний простір концептуального переносу "з одиничного на сукупне" скоординовано за допомогою домінантного семантичного примітиву [СУКУПНІСТЬ], котрий характеризується принципом універсальності, оскільки знаходить вираження у практично всіх живих мовах світу, та принципом тотальності – здатності віддзеркалюватися у мові усіма засобами знакової системи, у тому числі засобами іменникового словотвору. Семантичний примітив [СУКУПНІСТЬ] носить глобальний характер й має стосунок до різноманітних відношень збірності та квантитативності, які так само різноманітно віддзеркалюється у німецькій мові словотвірними суфіксами *-tum, -schaft, -zeug, -icht, -volk*, котрі ми вважаємо прототиповими для концептуального переносу "з одиничного на сукупне". Окрім цього, завдяки *-tum, -icht* і *-schaft* здійснюється перехід із категорії "конкретне"(*der Lehrer*) до категорії "абстрактне"(*die Lehrerschaft*).

Поняття прототипу лежить у ментальній процедурі узагальнення та категоризації, яка передує подальшій когнітивній операції класифікації певної групи об'єктів на основі характеристик їх прототипових рис включно із рисами сімейної подібності у категорію сукупності[6:54]. Сукупність не означає уніфікованої, гомогенної множинної репрезентації злічуваних об'єктів фізичного світу – предметів, людей, тварин, а передбачає наявність лише прототипових параметрів, на основі яких когнітивний апарат людини здійснює узагальнення та подальше порівняння кластеру прототипових ознак типового репрезентанта категорії із відповідними ознаками певної множини об'єктів {n} [7:205]. Це фіксується у мові концептуальною метонімічною транспозицією суміжних концептів з одиничного поняття N на ідентичне йому сукупне поняття {N}, що протікає у межах одного чи кількох фреймів. Концептуальна картина світу німецькомовної спільноти протиставляє загальне/множинне : : індивідуальне, де концепт *індивідуальне* нейтралізується концептом *множинне.*

Серед загалу словотвірних метонімів, представлених концептуальним метонімічним переносом "з одиничного на сукупне", ми розрізняємо базові концептуальні сфери "живі істоти" та "неістоти", які поділяються на гіперфрейми "сукупність людей, "сукупність тварин/ птахів", "сукупність рослин" і "сукупність артефактів" тощо.

Об'єктом концептуалізації у гіперфреймі "сукупність людей" є назви різних соціальних груп, які об'єднуються у більш конкретні фрейми за такими ознаками, як етнічне походження, вікова чи статева група, приналежність до групи за віросповіданням чи родом занять:

Фрейм **сукупність людей однієї національності**: *Deutschtum* – характерні риси німецької нації (від der Deutsche – німець); *Hellenentum* – еллінство (від der Hellene – грек); *Judentum* – єврейство (від der Jude – єврей); *Mongolentum* – монголи (від der Mongole). Семантико-когнітивний простір зазначених словотвірних метонімів у фреймі характеризуються спільним знаменником, певного ґатунку мета-фреймом [(людина N), яка в силу походження має фізичні риси та/чи культурне надбання, ментальність, що і сукупність (людей {N})].

Фрейм **сукупність людей за родом їх діяльності**: *Admiralität* – найвищий командний склад (від der Admiral); *Arbeiterschaft* – робітничий клас (від der Arbeiter – робітник); *Ärzteschaft* – лікарський загал (від der Arzt – лікар); *Bauernschaft* – селянство (від der Bauer – селянин); *Beamtenschaft* – чиновництво (від der Beamte – службовець); *Gangstertum* – гангстерський загал (від der Gangster – гангстер); *Generalität* – вище офіцерство (від der General); *Hirtenvolk* – пастухи-кочівники (від der Hirt – пастух); *Kaufmannschaft* – торгвці (від der Kaufer – продавець); *Klerisei* – це причт (від der Klerus – духівництво); *Knappschaft* – гірняки (від der Knappe – гірня); *Lehrerschaft* – учительство (від der Lehrer – учитель); *Pastorenschaft* – пасторство (від der Pastor); *Schülerschaft* – учнівство (від der Schuler – учень); *Schwesterschaft* – колектив медсестер (від die Schwester –медсестра); *Spekulantentum* – спекулянти (від der Spekulant); *Statisterie* – колектив статистів театру (від der Statist). Гетерогенність семантико-когнітивного простору словотвірних метонімів цього фрейму об'єднує узагальнююча схема, мета-фрейм [(людина N), яка за професією належить до (сукупності людей {N}), котрі займаються тією ж діяльністю, що і (людина N)].

Фрейм **сукупність людей за роллю їх оказіональної діяльності**: *Hörerschaft* – слухачі (від der Hörer – слухач); *Kundschaft*– клієнтура (від der Kunde – замовник); *Leserschaft* – читацький загал (від der Leser – читач); *Wählerschaft* – загал виборців (від der Wähler – виборець), чий семантико-когнітивний простір скоординовано мета-фреймом [сукупність (людей {N}), котрі є виконавцями (оказіональної діяльності Y)].

Фрейм **сукупність людей за їх соціальним та майновим походженням**: *Aristokratie* – аристократія (від der Aristokrat); *Junkertum* – юнкерство (від der Junker); *Nobilität* – знать (від nobel – знатний); *Patriziertum* – патриції (від der Patrizier); *Bürgerscahft* – бюргерство (від der Bürger – городянин); Cliquentum – уся кліка (від die Clique); *Herrentum* – панство (від der Herr – пан); *Emigrantentum* – загал емігрантів (від der Emigrant). Цей фрейм можна доповнити слотом "сукупність людей за соціальним/майновим походженням чи за їх релігійною приналежністю": *Christheit* – християни (від der Christ – християнин), *Heidentum* – язичники (від der Heide – язичник), де відношення сукупності стосуються ієрархічної системи суспільного устрою, включаючи суміжні концепти *церква* і *віра, власність* і *походження*, утворюючи мета-фрейм [сукупність (людей{N}), котрим у силу їх походження притаманні соціальні, релігійні та майнові ознаки {Y}].

Фрейм **сукупність людей за просторово-локативними показниками** представлений словотвірним метонімом *Nachbarschaft* – сусідський загал (від der Nachbar – сусід). Його виділеною рисою є локатива близькість у просторі між сукупністю людей, котрі проживають у одному будинку чи будинках, розташованих неподалік. Сукупність людей, об'єднаних локативною близькістю на основі контейнерного чи не контейнерного видів простору мислиться як мешканці, що проживають у безпосередній близькості від людини X, по відношенню до якої ця сукупність вважається сусідським загалом, певною сукупністю. Концепт *сусід* є виділеною складовою цього фрейму і нівелює концепти, пов'язані з семантичним примітивом [ЛЮДИНА]: *родич, віросповідання, національність*.

У фреймі **сукупність людей за їх статтю** виділяється словотвірний метонім *Mädchenvolk* – дівоцтво (від das Mädchen –дівчина), прототиповою ознакою якого у німецькомовній спільноті є фізіологічний параметр незайманості та відповідна соціальна характеристика, у силу чого даний фрейм є також дотичним до концепту *соціальний стан*.

У гіперфреймі "сукупність рослин" розрізняємо фрейм **сукупність рослин одного виду, які ростуть разом на одній певній території**: *Birkicht* – березняк (від die Birke – береза), *Erlicht* – вільшаник (від die Erle –вільха), *Röhricht* – хащі очерету (від das Rohr – очерет), *Weidicht* – лозняк (від die Weide – верба). Вони сприймаються як збірне явище, що є дотичними до семантичного примітиву [ПРОСТІР], оскільки сукупність рослин одного виду асоціюється у свідомості людини із певним неконтейнерним видом простору, на якому ці рослини ростуть. Завдяки прототиповому суфіксу *-icht* до одного фрейму потрапляють як дерева (*die Birke, die Weide*), так і трава (*das Rohr*). Це свідчить про феномен, який дістав у когнітивному мовознавстві назву "наївна" концептуальна картина світу, що головним своїм принципом має не логічно обґрунтовану та об'єктивну інформацію про навколишній світ, а наголошує на протиставленні та чіткому поділі царини усього живого, що знаходить своє вираження у опозиції "семантичний примітив [ЛЮДИНА] :: концепт *жива істота - нелюдина* (тварина/птах/рослина)".

Беручи до уваги антропоцентричний характер когніції, її першочергову увагу до людини та її взаємодії з оточуючим світом через призму максими [ЛЮДИНА] – точка відліку у всесвіті, можна твердити, що у антиномії [ЛЮДИНА] :: *жива істота* (тварина/птах/рослина) семантичний примітив [ЛЮДИНА] займає

висвічене положення, а на периферії знаходяться його концептуальні антагоністи. Оскільки рослинний стосується периферії зони уваги когнітивного апарату, то до спільної "наївної" категорії німецькомовна спільнота зараховує різні за своїм онтогенезом концепти *дерево, трава*, оформлюючи їх у мові за допомогою спільного словотвірного суфікса *-icht*.

Фрейм **сукупність частин рослини** із словотвірними метонімами *Sämerei* – насіннєвий матеріал (від der Samen – насіння) та *Spezerei* – прянощі (від die Spezies – прянощі) є дотичним до фрейму "сукупність артефактів", адже прянощі зазнають переробки людиною, набуваючи свого прототипового вигляду саме завдяки праці людини, а насіннєвий матеріал також великою мірою є продуктом цілеспрямованої діяльності людини. Словотвірні метоніми цього фрейму утворюють опозицію зі словотвірними метонімами типу *Eidicht,* оскільки для німецької концептуальної картини світу притаманне протиставлення гештальтів сукупність рослин : : частина рослини. Для маніфестації першого гештальту у мовній картині світу використовується словотвірний суфікс *-icht*, у той час як для другого німецька мова "зарезервувала" словотвірний суфікс *-ei.*

У фреймі **сукупність тварин** *Bienenvolk* – бджоли (від die Biene – бджола) і *Federvolk* – пернаті (від die Feder – перо) свідчать про те, що німецька концептуальна картина світу завдяки "наївній" категоризації ігнорує науковий поділ живих істот на види за чіткими таксономічними ознаками, об'єднуючи різні живі організми – бджоли та домашню птицю – у одну категорію на основі таких прототипових ознак, як 1)крила, 2)здатність літати, 3)перебування у групі собі подібних та 4)одомашненість, використовуючи при цьому словотвірний суфікс *-volk*. У концептуальній картині світу німецькомовної спільноти віддзеркалюється факт категоризації живих істот на основі того, чи є ці істоти одомашненими, чи присутні вони у стандартному "знімку" реальності, притаманному повсякденному життю цієї спільноти[8:187].

Фрейм **сукупність рукотворних предметів** стосується гетерогенних за своєю природою артефактів: *Altertum* – предмети старовини (від das Alter – старовина); *Aktei* – акти (від die Akte – акт); *Briefschaften* – кореспонденція (від der Breif – лист); *Blumenwerk* – штучні квіти (від die Blume – квітка); *Dachwerk* – балки (від das Dach – дах); *Flitterkram* – дріб'язок (від der Flitter – дріб'язкова річ); *Gerätschaft* – приладдя (від das Gerät – прилад); *Instrumentarium* – комплект інструментів (від das Instrument – інструмент); *Lederwerk* – шкіряні вироби (від das Leder – шкіра); *Pelzwerk* – хутряні вироби (від der Pelz – хутро); *Schuwerk* – взуття (від der Schuh – черевик); *Silberzeug* – вироби зі срібла (від das Silber – срібло). Не зважаючи на різноманіття матеріалів та сировини, з котрих вироблені ці артефакти, та на різницю у технології виготовлення, ці словотвірні метоніми задовольняє мета-фрейм [((сукупність{X}) артефактів), виготовлених людиною].

2. Концептуальний метонімічний переніс "**з прототипової дії тварини на назву тварини"** утворюється завдяки тому, що свідомість людини висвічує певну дію тварини, яку вважає найхарактернішою, прототиповою для даного виду тварин, птахів чи земноводних. Це може бути швидкий біг, ссання молока, відкладання чи висиджування яєць, квакання тощо. Прототипова дія стає виділеним елементом на нейтральному тлі усіх інших дій, властивих тварині чи сукупності тварин одного виду: *Finder* – мисливський собака (від finder – знаходити); *Gräber* – землерийка (від graben – рити землю); *Kläffer* – брехливий пес (від kläffen – брехати); *Leger* – несучка (від legen – нести яйця); *Nager* – гризун (від nagen – гризти); *Quäker* – кваква (від quaken – квакати); *Packer* – гончак (від packen –схопити); *Pieper* – цвігун (від piepen – пищати); *Renner* – рисак (від rennen – бігти), *Wühler* – землерийка (від wühlen – рити землю) та *Säuger* – ссавець (від säugen – ссати), що передає узагальнений гештальт ссання молока, притаманний усім ссавцям.

Семантико-когнітивний простір зазначених словотвірних метонімів скоординовано за посередництвом концепту *прототипова дія тварини*, що утворює основу метонімічного переносу "прототипова дія тварини – назва тварини". *Прототипова дія тварини* підлягає виділенню серед широкого загалу інших дій, характерних для даного виду тварини.

Семантика словотвірних метонімів на кшталт *Renner* розкриває наївну категоризацію німецької концептуальної картини світу, під якою розуміють ненаукову класифікацію колективною свідомістю мовців об'єктів навколишнього світу, позначену певною нелогічністю та використанням різних шляхів концептуалізації. Завдяки наївній категоризації до однієї категорії потрапили вищі і нижчі ссавці (*Packer, Wühler*), земноводні (*Quäker*) і представники орнітофауни (*Leger*).

Приклади наївної категоризації є свідченням того, що концептуальна картина німецькомовної спільноти не є логічним (у класичному розумінні цього слова) та стрункім ієрархічним утворенням, а системою категоризації, яка структурує світ у свій власний, не дотичний до "справжньої" науки спосіб. Словотвірні метоніми метонімічного переносу із "прототипової дії тварини на назву тварини" характеризує один із наріжних принципів когніції – чітке розмежування між людиною та не людиною – представником тваринного світу. Це розмежування дістало назву "принцип великого ланцюга", під яким у когнітивістиці розуміють концептуалізацію людиною органічних живих форм, що веде до створення

двох протилежних антонімічних полюсів – “людина : : жива істота-тварина”. Принцип великого ланцюга полягає у протиставленні форм живих організмів людині у людській свідомості у такий спосіб, що другий член опозиції “людина : : жива істота-тварина” може заповнюватися концептами, що співвідносяться як із тваринами, так і птахами, земноводними тощо, що призводить до “наївної”, себто ненаукової категоризації оточуючого світу – ссавців, птахів, земноводних – у спільну категорію, зафіксовану у мові за допомогою словотвірного суфікса *-er*.

Словотвірні метоніми метонімічного переносу “із прототипової дії тварини на назву тварини” задовольняє мета-фрейм [(тварина X), якій притаманна (прототипова для даної (тварини X) дія Y)]. Запропонований мета-фрейм наближається до іншого мета-фрейму [X(людина/неістота), що виконує цілеспрямовану дію Y], характерного для концептуальних метонімічних транспозицій “з діяльності на виконавця діяльності” і “з діяльності на засіб діяльності”. Це свідчить про зорієнтованість німецької концептуальної картини світу на діяльність і [ДІЮ] й є втіленням ідеоетнічного світобачення (*Weltanschauung*), котре має спільний знаменник у формі квазі-пропозиції [X, що виконує дію Y].

3. Концептуальний метонімічний переніс **“з виділеної дії, що характеризує особу, на назву особи”**. Домінантним концептом, котрий структурує концептуально-семантичний простір словотвірних метонімів, об’єднаних переносом “з виділеної дії, що характеризує особу (її нахили, риси характеру) на назву особи”, є *особистість* людини. Концепт *особистість* характеризується відносно постійним у часі кластером параметрів, котрі визначають загально-прототипове та індивідуально-особистісне у поведінці людини, включно із тією лінією поведінки, яка протікає із залученням певної дії людини, що має певну протяжність у часі – жесту, манери говорити, інтеріоризованою психічною дією тощо. Ці дії людини є основними тенденціями, здатними об’єктивуватися у рекурентних, стереотипових ситуаціях, можуть мати певний ідеоетнічний характер та є за своєю суттю такою сукупністю дій, які напряму не залежать від соціальних та поведінкових факторів.

Людина як соціальна та біологічна істота характеризується кластером певних дій, котрі характеризують людину за її психічним станом, нахилами, поведінкою у соціумі та взаємодією із іншими людьми у низці інтерактивних повсякденних ситуацій. Людині як особистості і людині як прототиповому представникові homo sapiens притаманна певна множина дій із позитивними та негативними конотаціями, які не завжди є цілеспрямованими, довготривалими, а оказіональними, хоча й іманентними людині, та такими, які протікають лише за певних умов. Ця множина дій {N} згрупована навколо базової концептуальної сфери “психічний та соціально-поведінковий стан людини” та представлена мета-фреймом [(сукупність психічних та соціально-поведінкових дій {N}), де висвіченою дією (множини дій {N}) стає (одна дія N)]. Іншими словами, увесь набір прототипових психічних та соціально-поведінкових дій людини мислиться фоном, на чийому нейтральному тлі якась одна дія стає виділеним, “висвіченим” елементом – фігурою. У метонімічній транспозиції фігура висвічується як одна із частин фону за посередництвом концептуальних відношень суміжності, при тому, що це висвічення не є реакцією на якусь певну мовленнєву ситуацію, а є, радше, найменуванням реальної дійсності, за яким стоять не лише результат номінації, котрий відбувся завдяки концептуальній суміжності (метонімії), а й знання про особистість людини, її характеристика за кластером множини дій людини, котрі стосуються її поведінки та дій, за посередництвом яких людина взаємодіє із соціумом.

Концептуальна метонімічна транспозиція “з виділеної дії, що характеризує особу, на назву особи” є однією із можливих реалізацій фундаментального механізму когніції – переносу за суміжністю на основі глобальних концептуальних відношень *частина – ціле*, де набір фреймів, що стосуються поведінки людини, є фоном у рамках семантичного примітиву [ЛЮДИНА] у його стосунку до усієї особистості, а виділена (синонімічно ми вживаємо термін “висвічена”) дія людини, що характеризує її характер, схильності тощо є фігурою, котра у конкретний спосіб наповнює глобальний концепт, котрий ми співвідносимо із частиною семантичного примітиву [ЛЮДИНА].

У запропонованому мета-фреймі [(сукупність психічних та соціально-поведінкових дій {N}), де висвіченою дією (множини дій {N}) стає (одна дія N)] вдається виділити низку конкретних фреймів, зокрема, **виділений жест людини.** Спільним знаменником цього фрейму є певна виділена жестикуляція людини, що слугує концептуальним фоном, на основі якої будується суміжна концептуальна транспозиція між виділеним жестом та назвою людини за цим характерним жестом: *Gaffer* – гава (від gaffen – роззявити рота), *Gucker* – роззява (від gucken – роззявляти рота); *Lacher* – сміхотун (від lachen – сміятися); *Nicker* – той, хто киває (від nicken – кивати); *Schnupfer* – той, хто нюхає тютюн(від schnupfen – нюхати тютюн); *Geiferer* – той, хто бризкає слиною (від geifern – бризкати слиною); *Schnalzer* – плямкотун (від schnalzen – плямкати); *Schnarcher* – хропун (від schnarchen – хропіти); *Schnaufer* – сопун (від schnaufen – тяжко дихати).

У фреймі **виділена манера говорити** словотвірні метоніми віддзеркалюють слуховий шлях надходження інформації про виділену ознаку людини для подальшої когнітивної обробки: *Brummer* – буркотун (від brummen – бурчати), *Flüsterer* – шептун (від flüstern –шепотіти на вухо), *Mucker* – буркотун (від mucken – невдоволено буркотати), *Schreier* – крикун (від schreien – кричати). До даного фрейму

можна віднести також метонім *Schweiger* – мовчун (від schweigen – мовчати), який спирається на привативну опозицію “говорити : : мовчати ”.

На слуховому каналі отримання інформації базується фрейм **говоріння неправди як соціально неприйнятна дія**: *Blender* – окозамилювач (від blenden – обманювати), *Faselliese* – пустомеля (від faseln – молоти язиком), *Lügner* – брехун (від lügen – брехати), *Prahler* – хвалько (від prahlen – вихвалятися), *Renommist* – хвалько (від renommieren – вихвалятися), *Salbader* – пустобрех (від salbadern – пустословити), *Schwadroneur* – хвалько (від schwadronieren – вихвалятися).

Набагато складніший випадок представляє фрейм **виділена психічна дія людини,** де назву людини характеризує певна виділена психічна дія, представлена, переважно, тими словотвірними метонімами, когнітивна обробка яких здійснюється не шляхом простого візуального чи слухового спостереження, як у попередній підгрупі, а поєднує результат своєї діяльності чи наслідок діяльності із інтроспективною психічною дією, що протікає у даному фреймі поряд із прототиповими наслідками такої діяльності, позначеними психосоматичними проявами: *Dulder* – стражденник (від dulden – страждати), *Grübler* – тугодум (від grüblen – довго думати), *Hasser* – ненависник (від hassen – ненавидіти), *Neider* – заздрісник (від neiden – заздрити), *Heuchler* – лицемір (від heuchlen – лицемірити), *Quengler* – скиглій (від quengeln – скигліти), *Flennliese* – плакса (від flennen – плакати), *Schäcker* – пустун (від schäckern – пустувати), *Scherzbold* – жартун (від scherzen – шуткувати), *Schleicher* – пронира (від schleichen – пролізти), *Schnorrer* – канюка (від schnorren – канючити*), Schwärmer* – мрійник (від schwärmen –мріяти), *Träumer* – мрійник (від träumen –мріяти), *Tröster* – той, хто втішає (від trösten – втішати).

Фрейм **любитель насолоджуватися чимось** характеризує людину за виділеною дією, пов’язаною із отриманням насолоди перцептивним шляхом: *Fresser* – ненажера (від fressen – жерти), *Geniesser* – сибарит (від genießen – насолоджуватися), *Nascher* – ласун (від naschen – ласувати), *Schlecker* – солодун (від schlecken – лизати солодощі).

До фрейму **виконавець соціально не прийнятної дії** належать словотвірні метоніми *Lauscher* – підслуховувач (від lauschen – підслуховувати), *Quäler* – мучитель (від quälen – катувати), *Raffer* – здирник (від raffen – здирати), *Rempler* – задира (від rempeln – штовхатися ліктями), *Schänder* – насильник (від schänden – плюндрувати), *Schlager* – забіяка (від schlagen – битися), *Schimpfer* – матюк (від schimpfen – матюкатися), *Schwindelmeier* – обманщик (від schwindeln – обманювати), *Spötter* – той, хто насміхається (від spotten – насміхатися), *Streitbold* – любитель сварок (від sich streiten – сваритися), *Zänker* – забіяка (від zanken – битися). Словотвірні метоніми даного фрейму характеризуються певною дією, пов’язаною із поведінкою людини, котра вважається у німецькомовній спільноті негативною та соціально неприйнятною. Дотичним та суміжним до попереднього є фрейм **дія, пов’язана із кар’єрою та поведінкою людини на роботі**, де є словотвірні метоніми із негативною чи несхвальною конотацією: *Kriecher* – підлабузник (від kriechen – підлабузнюватися), *Streber* – кар’єрист (від streben – лізти зі шкіри).

Прототиповим словотвірним суфіксом словотвірних метонімів, об’єднаних концептуальною метонімічною транспозицією “з виділеної дії, що характеризує особу (її нахили, риси характеру) на назву особи”, ми вважаємо *-er,* який є також характерним для базових концептуальних сфер(БКС) “інструмент дії, “виконавець дії”, “мешканець певної території” та інших БКС, які задовольняє пропозиційна структура [X, що (безпосередньо) здійснює діяльність Y].

4. Характерною рисою словотвірних метонімів, що представляють концептуальну метонімічну транспозицію **“з діяльності на інструмент діяльності”,** є їх входження до концептуальної сфери “предметна діяльність людини”, яка підпадає під дію мета-фрейму [(артефакт X, який пов’язаний із його цілеспрямованим виконанням людиною певної дії), за допомогою якого людина свідомо виконує (діяльність A, спрямовану на досягнення певної мети)].

Семантико-когнітивний простір цієї концептуальної метонімічної транспозиції скоординовано за посередництвом концепту *інструмент цілеспрямованої та свідомої діяльності людини*, який має кластер прототипових ознак:

- безпосередній/опосередкований контакт людини із інструментом (артефактом);
- характер зв’язку між інструментом діяльності та виконавцем діяльності;
- наявність якісного перетворення об’єкту діяльності у наслідок використання інструменту діяльності;
- тривалість діяльності у часі як умова використання інструменту;
- мета діяльності як інтегральна складова процесу використання інструменту (артефакту).

Концепт *інструмент цілеспрямованої та свідомої діяльності людини* стосується механізмів, приладів, машин, засобів ручної праці, а також їх деталей чи конструкцій. Типовим способом оформлення концепту *інструмент діяльності* у німецькій мові є прототиповий словотвірний суфікс *-er,* який експлікує його у стосунку типової репрезентації артефакту X, який використовується людиною у якості інструменту.

Словотвірні метоніми, що віддзеркалюють концептуальну метонімічну транспозицію "з діяльності на інструмент діяльності", є доволі чисельною групою, представлену кількома фреймами, що опосередковано вказує на значимість концепту *інструмент цілеспрямованої та свідомої діяльності людини* для німецької концептуальної картини світу.

Фрейм **технічний засіб, пристрій, що застосовується на промисловому виробництві**: *Blinker* – показник повороту (від blinken – показувати поворот); *Brecher* – дробилка (від brechen – подрібнювати); *Dämpfer* – глушник (від dämpfen – глушити); *Drehzeug* – токарний станок (від drehen – точити); *Feile* – напилок (від feilen – обточувати); *Geber* – датчик (від geben – давати показники); *Greifer* – грейфер (від greifen – схопити); *Halter* – зажим (від halten – тримати); *Heber* – підйомник (від heben – підіймати); *Krümmer* – коліно (від krümmen – згинати); *Sauger* – всмоктувальний прилад (від saugen –всмоктувати); *Säumer* – оверлок (від säumen – підрублювати); *Schneide* – різак (від schneiden –різати); *Spanner* – натягуючий пристрій (від spannen – натягувати); *Speiser* – подавач (від speisen – подавати); *Stapler* – автопогрузник (від stapeln – вкладати у штапеля); *Strahler* – випромінювач (від strahlen – випромінювати); *Streuer* – розбризкувач (від streuen – розбризкувати); *Werfer* – пускова установка (від werfen – запускати).

Не зважаючи на те, що словотвірні метоніми даного фрейму стосуються різних галузей виробництва, усі їх задовольняє узагальнюючий мета-фрейм [(інструмент – (артефакт X)), за допомогою якого людина виконує (певну цілеспрямовану виробничу операцію чи виробничу дію Y)].

Фрейм **пристрій для повсякденного життя, для домашнього господарства** структурується домінантним концептом *Haushalt,* котрий втягує у орбіту свого семантичного поля інструменти (артефакти), за допомогою яких здійснюється певна цілеспрямована та вузькоспеціалізована дія, виконавцем якої є людина. Попри різноманіття вузькоспеціалізованих інструментів, їх усі задовольняє мета-фрейм [(артефакт домашнього вжитку X), за допомогою якого людиною виконується дія Y]: *Brenner* – форсунка (від brennen – горіти); *Esszeug* – столовий прибор (від essen – їсти); *Fächer* – віяло (від fächeln – віяти); *Kocher* – примус (від kochen – варити їжу); *Froster* – морозильник (від frosten – заморожувати); *Füller* – авторучка (від füllen – наповнювати); *Hefter* – швидкозшивач (від heften – брошурувати); *Hänger* – вішалка (від hängen –вішати); *Klopfer* – вибивачка (від klopfen – вибивати килим); *Lieger* – лежак (від liegen – лежати); *Locher* – перфоратор, дирокол (від lochern – пробивати дирку); *Löscher* – вогнегасник (від löschen – гасити); Lutscher –соска (від lutschen – ссати); *Mischer* – мішалка (від mischen – змішувати); *Öffner* – відкривачка (від öffnen – відкривати); *Razierer* – бритва (від razieren – голитися); *Reibe* – терка (від reiben – терти); *Reiniger* – засіб для очищування (від renigen – чистити); *Röster* – тостер (від rösten піджарювати); *Schliesszeug* – закривачка (від schliessen – закривати); *Stocher* – зубочистка (від stochern – колупатися); *Trockner* – сушка (від trocken– сушити);*Wecker* – будильник (від wecken – будити); *Tupfer* – томпон (від tupfen – промивати ватою); *Säge* – пилка (від sägen –пиляти); Schaber – шкребок (від schaben – зішкрібати); *Schoner* – чохол (від schonen – зберігати, оберігати); *Schliesse* – затичка (від schliessen – закривати); *Schnuller* – соска (від schnullen – ссати); *Schöpfer* – черпак (від schüpfen – черпати воду); *Schrubber* – швабра (від schrubben – драїти); Spielzeug – іграшка (від – spielen гратися); *Schreiber* – самописець (від schreiben – писати); *Spitzer* – точилка для олівців (від spitzeln – робити гострим); *Stampfer* – макогін (від stampfen – товкти); *Stecker* – штепсель (від stecken – встромляти); *Waschzeug* – засоби для миття (від waschen – мити).

Фрейм **транспортний засіб**: *Bugsierer* – буксир (від bugsieren – буксир); *Dampfer* – пароплав (від dampfen – йти під паром); *Flitzer* – спортивне авто (від flitzen – мчати); *Fahrzeug* – транспортний засіб (від fahren – їхати); Flugzeug – літак (від fliegen – літати); *Kipper* – самоскид (від kippen – перекидати); *Lander* – посадочний апарат (від landen –приземлятися); *Schlepper* – тягач (від schleppen – тягнути); *Transporter* – транспортний літак (від transportieren – транспортувати); *Trecker* – трактор-тягач (від trecken –тягнути). Суміжним із даним є фрейм **транспортний пристрій:** *Kicker* – морський бінокль (від kicken – пильно вдивлятися); *Heuler* – сирена (від heulen – сповіщати звуковим сигналом); *Winker* – семафор (від winken – сигналізувати); *Wischer* – скло очищувач (від wischen – терти).

Як показує емпіричний матеріал даної та попередньої концептуальних метонімічних транспозицій, однією із ознак концептуальної картини німецькомовної спільноти, що знаходить своє безпосереднє вираження у мовній картині світу, є відсутність диференціації на концептуальному рівні між виконавцем діяльності інструментом-неістотою (*Öffner*) та виконавцем діяльності людиною (*Maler*), на що вказує використання словотвірного суфікса *-er,* спільного для цих двох концептуальних переносів. Словотвірна модель, за якою утворено словотвірні метоніми на зразок *Öffner* чи *Fahrer* не є у змозі детермінувати принципово важливу опозицію концептів *людина* : : *артефакт* [9:70-75].

Семантико-концептуальний простір словотвірних метонімів на кшталт *Öffner* чи *Maler* вказує на те, що для концептуальної картини світу німецькомовного мовця є характерним застосування ідентичних критеріїв концептуалізації у стосунку як до метонімічного переносу "з діяльності на виконавця діяльності", так і до "з діяльності на інструмент діяльності". Спільним знаменником, що об'єднує міжфреймовий простір цих двох метонімічних транспозицій є прототиповий суфікс *-er*, за допомогою

якого оформлюється мета-фрейм [(Х (людина/артефакт (неістота)), за допомогою якої виконується цілеспрямована дія Y]. Єдина різниця між словотвірними метонімами, що репрезентують транспозицію "з дії на виконавця дії" та тими, котрі віддзеркалюють метонімічний перехід "з діяльності на інструмент діяльності" є опозиція концептів *істота*(*Maler*) : : *неістота*(*Öffner*) .

У зв'язку з цим, ми припускаємо, що для концептуальної картини світу, віддзеркаленій у німецькій мові, важливим є виокремлення когніцією предметної діяльності, орієнтованої на результат, а не *ким* чи *чим* виконується відповідна діяльність. Це може свідчити про значимість концепту *діяльність* і семантичного примітива [ДІЯ] для німецької концептуальної картини світу.

Виділеними концептуальними параметрами метонімічних переносів "з діяльності на виконавця діяльності" та "з діяльності на інструмент діяльності" є креативна цілеспрямована діяльність людини, яка провадиться безпосередньо самою людиною (Nomina agentis – *Fahrer*) і за посередництвом відповідних засобів діяльності – інструментів, транспортних засобів, приладів (Nomina instimentalis – *Dampfer*). Пропозиційні структури, котрі стоять за словотвірними метонімами на зразок *Mahler, Packer, Öffner* є втіленням ідеоетнічного світобачення німецької концептуальної картини світу – *Weltanschauung*, котре має спільний знаменник у формі пропозиції [щось Х, що робить Y], під яку підпадають концептуальні метонімічні переноси "з діяльності на виконавця діяльності", "з діяльності на інструмент діяльності", а також "з виділеної дії тварини на назву тварини", "з місця проживання Х на проживаючих у Х мешканців" тощо [10:47; 11:12].

Те, що одразу кілька концептуальних метонімічних переносів вдаються до використання одного й того ж словотвірного суфікса, зокрема, *-er,* пояснюється принципом когнітивної економії. Принцип когнітивної економії – це відтворення найширшого загалу інформації про об'єкт фізичного світу чи про ментальну сутність за допомогою найменшого когнітивного зусилля. Принцип когнітивної економії у словотворі полягає у загальній властивості економії мовних засобів, що лежить в основі усієї системи словотвору й, як наслідок, обмеженій кількості деривaційних морфем, котрим когніція надає перевагу.

Принцип когнітивної економії ілюструється полісемією словотвірного суфікса, прототипового одразу для кількох концептуальних категорій. На приклад, частотний і продуктивний у сучасній німецькій мові словотвірний суфікс *-er* є прототиповим для Nomina instrumentalis(*Öffner*), Nomina agentis (*Maler*) та Nomina actionis(*Dampfer*), які задовольняє спільний мета-фрейм [(Х (людина/артефакт)), що виконує цілеспрямовану (дію Y)]. Принцип когнітивної економії втілюється у здатності прототипового словотвірного суфікса *-er* "висвічувати" пропозиційну структуру [Х, що виконує дію Y]. При цьому, *-er* є спусковим механізмом, котрий програмує свідомість мовця на очікування кластерних рис концептуальної категорії агентивності, пов'язаної із семантичним примітивом [ДІЯЧ], тобто сигналізує про певні характерні ознаки цієї категорії, або про її гештальт.

5. Конвенціоналізоване знання про діяльність людини передбачає те, що діяльність протікає у певних локативних межах, які можуть бути жорстко детерміновані, або не мати чітких детермінативних параметрів, бути чи не бути пов'язаними із функціональним навантаженням даних приміщень. У сучасній німецькій мові вдається виділити концептуальний метонімічний перехід "**з діяльності людини на приміщення, де протікає діяльність"**, що безпосередньо стосується просторово-локальних концептів, котрі мають спільний знаменник у вигляді гіпонімів семантичного примітиву [ПРОСТІР] – концептів *контейнерний різновид простору* та *неконтейнерний різновид простору*. Концептуальний метонімічний перехід "з діяльності людини на приміщення, де протікає діяльність" структуровано за посередництвом домінантного семантичного примітиву [ПРОСТІР] у його двох різновидах – контейнерному та неконтейнерному – та суміжних йому [ЛЮДИНА], [ДІЯЧ] та [ДІЯ], між якими концептуальна взаємодія на основі суміжності протікає за такими конфігураціями, як [ПРОСТІР – ДІЯЧ], [ПРОСТІР – ДІЯ], [ДІЯЧ – контейнерний ПРОСТІР].

Контейнерний різновид антропонімічного простору характеризується такими когнітивними ознаками, як тривимірність, наявність замкнутого контуру/контурів, вертикальність, чіткість й недифузність контурів, які піддаються візуальному спостереженню.

Контейнерний різновид простору є напряму пов'язаним із життєдіяльністю людини – її повсякденним життям та вузькоспеціалізованою діяльністю. Контейнерному різновиду антропонімічного простору притаманне структурування за наступним кластером ознак:

- можливість зайти в/вийти з Х, чи перебувати в Х;
- бути просторово обмеженим Х;
- працювати в Х, де під Х мається на увазі контейнерний різновид антропонімічного простору.

Відношення суміжності між концептом *контейнерний різновид простору* та семантичними примітивами [ЛЮДИНА], [ДІЯЧ] та [ДІЯ] структурують фрейми **приміщення у будинку** (*Ablage*), **приміщення виробничої дії** (*Näherei*), **приміщення у якості установи** (*Meldeamt*).

Контейнерний різновид простору у фреймі **приміщення виробничої дії**, характеризується узагальненим мета-фреймом [(контейнерний простір X), у якому відбувається (певна цілеспрямована діяльність Y]. При цьому, концептуальна суміжність між семантичними примітивами [ДІЯ] та [ПРОСТІР] виникає за посередництвом конкретної виробничої діяльності людини чи виробничої операції, котра у силу своєї рекурентності чи прототиповості заміняє собою те місце, де вона протікає. У такий спосіб встановлюються відношення концептуальної суміжності, що спричиняють метонімічний перенiс "з діяльності людини на приміщення, де протікає дія", котрий є ономасіологічним стимулом та підґрунтям деривації таких словотвірних метонімів, як *Bäckerei* – хлібопекарня (від backen – пекти); *Bohrerei* – свердлильний цех (від bohren – свердлити); *Brauerei* – пивоварня (від brauen – варити пиво); *Brennerei* – спиртогорілчаний завод (від brennen – гнати горілку); *Brüterei* – інкубаторій (від brüten – висиджувати яйця); *Dreherei* – токарна майстерня (від drehen – точити по дереву); *Druckrerei* – друкарня (від drucken – друкувати); *Färberei* – красильний цех (від färben –фарбувати); *Gerberei* – дубильний цех (від gerben – м'яти шкіру); *Gisserei* – ливарня (від giessen – ливарити); *Kelterei* – давильня (від keltern – давити виноград); *Lackierererei* – лакувальний цех (від lackieren – лакувати); *Lagerei* – склад (від lagern – зберігати); *Mälzerei* – солодовня (від mälzen – варити солод); *Näherei* – швейний цех (від nähern – шити); *Packerei* – пакувальний цех (від packen – пакувати); *Raffinerie* – нафтоперегонний завод (від raffinieren – рафінувати); *Räucherei* – коптильня (від rauchen – коптити); *Selcherei* – коптильня (від selchen – коптити); *Setzerei* – складальний цех (від setzen – складати); *Speicher* – склад (від speichern – накопичувати, зберігати); *Spinnerei* – прядильний цех (від spinnen – прясти); *Stanzerei* – штампувальний цех (від stanzen – штампувати); *Strickerei* – трикотажний цех (від stricken – в'язати); *Wäscherei* – пральня (від waschen – прати); *Weberei* – ткацький цех (від weben – ткати); *Wirkerei* – трикотажна фабрика (від wirken – шити трикотаж); *Ziegelei* – цегляний завод (від ziegeln – виготовляти цеглу); *Zimmerei* – столярний цех (від zimmern – теслювати); *Zwirnerei* – крутильний цех (від zwirnen – крутка нитки).

Приміщення невиробничої дії: *Fernsprechamt* – міжміський телефонний пункт (від frensprechen – розмовляти по телефону); *Meldeamt* – бюро прописки (від sich melden – заявити про свою присутність); *Registratur* – реєстратура (від registrieren – реєструвати); *Zollamt* – митниця (від zollen – збирати мито).

Одна із особливостей німецької концептуальної картини світу розкривається у словотвірних метонімах *Bäckerei, Brauerei, Brennerei, Färberei, Gerberei Giesserei, Weberei* у фреймі **приміщення виробничої дії**, які можуть розглядатися як Nomina loci, що утворилися у результаті метонімічної транспозиції "діяльність – приміщення, де протікає діяльність", так і Nomina instimentali, чиїм ономасіологічним підґрунтям є концептуальний метонімічний перенiс "діяльність – процес діяльності": наприклад, *1)Brüterei* інкубатор-приміщення (Nominum locum); 2)*Brüterei* інкубатор-пристрій (Nominum instimentalis). Це є можливим у наслідок того, що метонімічні транспозиції "дія – приміщення, де протікає дія" і "діяльність – процес діяльності" є концептуально дуже близькими, адже стосуються однієї й тієї ж базової концептуальної сфери "діяльність людини", висвічуючи такі її аспекти, як локативність та процесуальність за допомогою, відповідно, семантичних примітивів [МІСЦЕ], [ПРОСТІР] і [ЧАС].

На відміну від контейнерного різновиду антропонімічного простору, неконтейнерний вид простору характеризується, у першу чергу, таким кластером ознак, як

- обмежена ділянка землі X із нечіткими віртуальними обрисами,
- двовимірність та відкритість X,
- безпосередній контакт людини з ґрунтом на X,
- орієнтація людини на X.

На концептуальному рівні кожному із типів неконтейнерного простору відповідає певний набір фреймів, зокрема, **ділянка поверхні, обмежена (невидимою) вертикальною межею:** *Grabstätte* – могильник (від graben – копати могилу) та *Kampfstätte* – поле битви (від kämpfen – битися).

Характерною особливістю німецької концептуальної картини світу є існування перехідної групи словотвірних метонімів, що суміщають характеристики тривимірного контейнерного та двовимірного неконтейнерного видів антропонімічного простору: *Gedenkstätte* – будинок-музей (від gedenken – пам'ятати); *Erholungsstätte* – будинок відпочинку (від sich erholen – відпочивати); *Heilstätte* – здравниця (від heilen – лікувати); *Krematorium* – крематорій (від kremieren – спалювати трупи); *Raststätte* – турбаза (від rasten – відпочивати); *Sanatorium* – санаторій (від sanieren – оздоровлювати); *Siedlung* – поселення (від siedeln – селитись); *Wohnstätte* – місце проживання (від wohnen – проживати). Словотвірні метоніми цієї перехідної групи є дотичними до контейнерного і неконтейнерного різновидів простору, оскільки їх семантика вказує на існування а) певної будівлі та б) прилеглої до будівлі ділянки землі – парку, скверу, майданчика.

Таким чином, на когнітивному рівні у локальних об'єктів висвічуються певні релевантні для когніції ознаки, що на мовному рівні визначають конфігурацію останніх за допомогою прототипового

словотвірного суфікса *-ei* та словотвірного напівсуфікса *-stätte*, котрий маркує існування перехідної зони, де суміщаються контейнерна та не контейнерна концептуалізація локальних об'єктів, представлених двома різновидами антропонімічного простору.

На нашу думку, насичення ментального лексикону просторово-локальними концептами є свідченням того, яке принципово важливе місце у концептуальній картині світу німецькомовної спільноти займає семантичний примітив [ПРОСТІР] та суміжні йому семантичні примітиви [ДІЯЧ] та [ЛЮДИНА].

Таким чином, концептуальна картина світу, віддзеркалена у похідних іменниках – словотвірних метонімах, відображає ідеоетнічний характер німецької мови й має тенденцію до структурування семантико-когнітивного простору за схемою концептуальних метонімічних переносів, котрі, у свою чергу, позначені кластером етнокультурних параметрів, специфічних німецькомовній спільноті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chantrill P.A., Mio J.S. Metonymy in Political Discourse// Metaphor: Implications and Implication. – Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Assotiates Publishers, 1996.
2. Devenyi J. Metonymy and Drama. Essays on Language and Dramatic Strategy. – Lewisburg: Bucknell University Press, 1996.
3. Harris R. Introduction to Integrational Linguistics. – Oxford: Pergamon, 1998.
4. Johnson Ch. Metaphor vs. conflation in the acquisition of polysemy: the case of see// Cultural, Psychological and Typological Issues in Cognitive Linguistics. Selected Papers of the Biannual ICLA Meeting in Albuquerque, July 1995. – Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1999.
5. Listen P. The Emergence of German Polite Sie. Cognitive and Sociolinguistic Parameters. – NY, Washington/DC, Berlin, Paris: Peter Lang, 1999.
6. Ungerer F. Introduction to Cognitive Linguistics. – London: Longman, 1996.
7. Капранов О.П. Демінутонімія у когнітивно-метонімічних параметрах//Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. – Випуск 5. – Київ: видавничий центр КНЛУ, 2001.
8. Капранов О.П. Взаємодія словотвірних метонімії та метафори у теорії "концептуальної інтеграції"(на матеріалі похідних іменників німецької мови)//Науковий збірник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. – Випуск 6. – Київ: видавничий центр КНЛУ, 2002.
9. Капранов О.П. Рівні варіювання афіксальних моделей метонімічного словотвору (на матеріалі іменників сучасної німецької мови)//Вісник Луганського державного педагогічного університету. – №7(39). – Луганськ, 2001.
10. Капранов О.П Фреймовий характер когнітивної словотвірної метонімії//Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної. – Полтава, 2002.
11. Капранов О.П. Гештальтні риси словотвірного суфікса//Проблеми сучасної філології. Лінгвістичні та літературознавчі аспекти. – Черкаси, 2002.